
ARANA GOIRI'REN GOMUTAZ

Ene adiskide on maiteok,

Banatu dizueten bilera onen egitarauan ikusi-edo duzute, gaur, Arana Goiri ta Sabien'en eriotzaren urteru ena ospatzen dugula ta, Insausti gure aberkide on oni entzutera ona etortzeko dei-egin dizuegula.

Ausarkeri galanta izango litzake, noski, adiskide onezaz zuei ezer esatea, ongi ezagutzen baituzte danok, eta gañera berak ere ez du o elako bea ik.

Baña geron aldetik, hileru au antolatu bea izan dugunoi, gaizaki iruditu litzauguke bera emen baka ik uztea, lan guziaren azpian. Pizkat eta nola-baiteko laguntza egokia izango zaiolakoan, ona emen, nerau, ene batzorkideak gañera bota didaten arlo ori au era eramateko beartua.

Af-beza berak eta zerok ere, ontzat, gogo onez emen esan nai dizuedan guztia; eta au etik, lenago, biotz barretik guztiontzako sortzen zaidan aguñik anaiko ena ere.

Aztu eziña dan eguna ospatzen dugu urtero euskaldunok. Ez alai noski; baña ez ta ituna ere. Bizitzaren bidean eriotza dugu zai guztiok, eta siñismenaren bizi geranok ongi dakigu beste aldera-alde onena sartzeko ate ori dagoela baka ik; beraz jayo giñanetik bertatik, muga ortaruntz ibiltzen asten bada, zertarako naigabetu bertara eltzen danean?

Jakiña, eíaza da onelakoak esatea; baña, aitzitik, gure sendiaren bat edo bat iltzen danean, danok negafez eta gogo-miñez danok; gure biotzak ongi maite duena iñolaz ere nai ezpaitugu lurperatzea.

Era berean gure euskal-sendi aundiak nega ezkoa du ile onen 25'gaíena; bertan, bere seme onena galdu zuelako.

Urteak au era dijoazkigu; alabaña, ain gaztea abe ia utzi zuen aren gomutak gero ta biziago dirau euskaldunen biotzetan.

Zer dala-ta?, norbaitek galde lezake. Zer egin ote zuen Euskalefi'aren oroimenean onen sendo ta gogorki bizi dan arek?

Guztiok erantzun zenazaiekete argi ta garbi, bufustan, galdera auei. Sabino' k zer egin zuen? Ona emen guztiongandik sortzen zaigun erantzuna: Sorter'ia ezagutu zuen ezkerero, sorte iarentzat bizi ta sortefiagatik il!

Abe ia ezagutu zuelarik, buru-belafi ekin zuen gure irakasle yaukal arek, beruntz zijoan E ia eutsi ta josotzeko. Itzez eta lumaz, osasunez eta diruz, gogoz eta biotzez; beafezkoak ziran toki oroetara urduri erdu zan bere almen eta inda guztiakaz.

Izlari, idazle, kondairatzaile, eliztilari, olerkari, politikan...; danetara jo-egin zuen eta nunnai ageri zan bere nortasun aundi ta nabariaz, bere oldozmen zofotzaz eta bere biotz indartsuaz.

Zala izango litzaidake Sabin'i bere egipen guzien bideetatik ja aitzea. Beraz bateaz baka ik itzegingo dizuet: euskerarenaz; au be, iraizean bada ere.

Gazteoroan erdeldun izanik, euskaldun biurtu zan, bein bere burua abertzletu ezkerero.

Sakonki sartu zan euskal-eliztiaren barna, eta lan jakintsu ta jakinga i utzi zizkigun bere ondoren eldu geranoi.

Lan sakon auek baño ezagunago, noski, bere olerkiak ditugu. Nork ez du, gure artean, aren "Mendiko Nega a" biotz samurturik abestu? Nork ez, "Itxarkundia" ta "Euzko Abendaren Ereserkia"z bere burua adoretu?

Olerki guzti oietan barna argi ikusten da bere egipen guztietara goieneko gogo bizia eramaten zuela. Emen legun, an goto , goruntz zijoazkion beti bere biotz eta anima.

Bere olerki batzuetan, edeslari antzo agertzen zaigu –oroitu, aren "Mendiko nega a". Sorte iaren kondaira edesten ari dala dirudi; itzetan labu eta trinko, bai; baña legun era berean; aiton maitekof bat dala ematen du, bere bilobaentzat kontu-kontari.

Besteetan, abe iaren miñez mindurik, nora ta nola zijoan, ufundik eta argi ikusten zuela jakinerazten bide digu, iragarle aundi baten antzo.

Gogoratu dezagun bere "Itxarkundia".

Olerki onen lenengo ahapaldietan, azkatasuna zein ede zitzaion adierazten du:

Azkatasun-eguskij a
Basotik urten da,
Bere argija edonun
Arin zabaltzan da.

ERRIGINTZA

"Askatasun-eguzkija" — Azkatasunaren eguzkia, alegia.

"Basotik urten da" — Basotik, bai, asieratik eta e iaren biotz erditik.

"Bere argia edonun" — Edonun eta edonorentzat eta noiznaiko.

"Arin zabaltzen da" — Arin, urduri guzi oi onen dan ona, azkatasuna, emateko ifikitzean.

Ba-daki Sabino'k laburki baña argi ta garbi barnean daramana esaten. Eta "azkatasuna zein edef den", onela, azaldu ondoren, len urduri baze bilen, orain areago; ta, yoranez beterik, bere anai ai, anai guz ioi, sutsuki esaten die:

Itxartu zaiz, euzkotafak

Aupa, euzkeldun gustijak:

¡Gora, gora, antziñeko legijak!

Itxartu!, ez lotan geratu, abe iaren eriotzaren au ean.

Guztiak: ez ni, ez au, ori edo ura; guztiok ekin bea abe ia gaizkatzeko.

Gora antziñeko legiak!, gora aspaldiko legeak, Eñiak berak zegizkitenak; gora, batez be, lege oiek egiteko zituen eskubide ta azkatasuna!

Bigafen zatian, ala-nolako susmo txa a sortu edo zitzaion abefiarenganako maitasunez kexu zegoen biotz aundi artatik:

Ixilik ba-zagoz danok,

Zer dozube entzuten?

Ara, gaur guda-santzuak

Gatuzan deituten.

"Ixilik ba-zagoz danok" — Ixilik eta eranai sorte iaren zoritxa ak aditu ta entzuteko

"Zer dozube entzuten" — Zer? ez ote dantzuzute aurka datozkigun arerioen izki] u-otsa?

"Ara gaur guda-santzuak" — Santzua; nolakoa baña? A iskuaren au ean iguria dan buruzagiarena.

"Gatuzan defuten" — Guztioi deituten; afiskua, abefiarena, guziona izanik, ezin iñor alboan geratu.

Eta, "Itxartu"!, "Itxartu zaiz, euzkota ak" -Itxartu ta be iz ere — jeiki, euskotaía; Oreaga'n bezela, edo A irgo iaga'n atzo; itxartu, itxartu

danok, guztion laguntza bea a baitugu guziok!

Iruga en zatian, lengo susmo txaí ura aunditu egin zaio ta, ba-dakus, eztakit biotzez (ain aundia baitzan sortefiarenganako aren maitasuna ala buruaz (bere adimena ain zoíotz izanik); da-dakus —diñot— abefiarengana eto iko litzaken aldi beltza; ba-dirudi begien au ean zituela E i' aren gañera efuz elduko liraken zoritxfak; atsekabe, malko ta odol-ikusitze ikaraga iak.

Eta onelaxe abesten du:

Arpegija gofifuta

Darakus euskijak;

Gofijagotuko dira

Bertoko mendijak.

Arpegija go ituta Ofa or, anaiok, afiskua uñan;
Darakus euskijak; azkatasunaren eguskia, artega, estu, sumindurik,... iñoiz baño go iago !

Gofijagotuko dira Bai, Euzkadi'ko mendiak,
Bertoko mendijak. —ona emen iragarle—, bere seme onenen odolaz gofiak biurtuko dira; safaskia ain zuzendia izango baita!!

Eta, "Itxartu" berriro, "Itxartu", "Itxartu"... ahanztiz, guztiz ifikiturik, yoranez okitua... Itxartu, euskaldun senide; euskota aberkide,... Itxartu! Sorte ia ilobira dijoakigu. Arin, anaia: Aurki baitugu, aitzitik, gudan eriotza! Itxartu, itxartu... ! ! !

Alda ia zan deitura, e iaren zeaf laiste edatu zan; abe iaren maitaleak nunnai sortuerazten. Eldu ziran guzientzako ordu beltzak eta Sabin' en ikasle onenak mendiz gora joan zitzaizkigun irakaslearen iragarpena, beren odola bufustan emanaz, egiztatzeko.

Gorputazaren odol-ixuritze irkaragafi ura, noiz-pait amaitu zan. Ala ere, gogoarena ugari dijoakigu gero ta areago. Ofengatik Lotan edo gauden dirudie-la, Sabino'ren deadafa, sakon eta ozenki, be iztatu bea "Itxartu, euzkotar'a, itxartu!!...

Eta zoritxa ez, sortefiaren izkuntza aberkide askoera izan ezik, erderara jo bea anai erdeldunai ere, Sabin'en kezka ta urduritasuna nolakoak ziran jakincrazteko.

UMANDI (+)